

Et mareritt å forhale tyskarbeidene, hevder sjefingeniør Bj. Giske

Men det lyktes likevel ofte

Mannen som utferdiget de meget omtalte og noe mystiske jernfakturaene for tilsammen 209.000 kroner til Centralbygg hasten 1940, agent Nils Christophersen ble i går ført som vitne i lagmannsrettsaken. Han ga et nytt bilde av det som har foregått, og hevdet at han ikke har kjøpt jernpartiet av noen ukjent tysker, men bare utstedt fakturaer for beløpet. Vitnet, som er direktør Larssens svoger, ble en dag kalt til Betongbyggs kontor, hvor også Mautring og Stiegler var til stede. Han forsto det slik at det gjaldt et jernparti som det var om å gjøre å lure unna tyskerne. Det mente vitnet var en fortjenstfull handling, og skrev ut fakturaene. Saken virket overbevisende på ham, da alt var klart med dimensjoner og kvanta. Vitnet fikk en prosent meglercourtasje. Samtidig skrev han under på trelastfakturaer på 54.000 kroner uten godtgjørelse. Afæren var en ren tillitsakt fra Christophersens side. Noen rede på hvor partiet befant seg, hadde han ikke.

Det skulle undre meg meget, sier lagmannen

Lagmannen: Jeg har oppfattet det slik at tiltalte mente at det bare var Christophersen som kjente til dette partiet. Det skulle undre meg meget om jeg tok helt feil. Det synes å være noe mystisk ved dette jernet.

Direktør Larssen opplyste at partiet ville bli dokumentert.

Lensmann Rygh, Stjerdal, forklarte at han var innkalt til møte i Centralkomiteen 24. april sammen med lensmann Brønne i Hegra, og ble bedt om å hjelpe til med å skaffe folk. Tyske fly og biler kjørte ofte i hjel norske arbeidere på plassen.

Kontorist Morten Perleff forklarte at det bare ble betalt tariffmessig lønn i Glomfjordbygg. Disponent i Bokreditt, Tor Næss, var bokholder i Glomfjordbygg. Hans inntrykk var at direktør Larssen sto for ledelsen. Stiegler var sjeldnere å se på kontoret. Vitnets inntrykk var at Larssen var ivrig for å skaffe arbeidere. Etter en reise kontorsjef Watzinger foretok til Glomfjord, hørte han snakk om at det var på tale å avsette overingeniør Salberg, som ikke arbeidet godt nok. Larssen skulle være for det, mens Stiegler holdt igjen.

Et avslått gratiale

Vitnet fikk senere — gjennom et

advis fra Norges Bank — vite på at det var holdt tilbake en sjekk på 150.000 kroner. Etter at vitnet hadde sluttet i firmaet, men før pengesaneering, fikk han tilbud på 5000 kroner i gratiale som han ikke hadde fått tidligere. Han skrev et brev til Larssen om at han ville betinge seg ikke

Forts. siste side.

å stå ansvarlig for regnskapet og kunne uttale seg fritt. Han fikk ikke svar på brevet.

Direktør Larssen opplyste at en rekke av funksjonærene fikk et forsinket gratiale.

Lagerformann Leif Fremo i Cementstøperiet kunne opplyse at han hadde hverken arbeidet på Lade eller Værnes til tross for at han var kommet med på en lønningssliste derfra fra 17. april.

På lagmannens forespørsel om aktoratet opprettholdt påstanden om at arbeidet begynte før 19. april, svarte aktor at etter vitnetsagnene å damme er bevisene svake.

Agent Ivar Christensen, som arbeidet i Cementstøperiet noen dager etter 9. april på grunn av sykdom blant funksjonærene. Vitnet overtok kassen for de nye arbeidene, og holdt på med dette i to måneder.

O.r.sakfører Selmer: Var det mange som hevet lønn under flere navn?

Lagmannen: De vil vel ikke gjøre gjeldende at det var Torden

skjoldt soldater?

Vitnet: Det var dem som ble knepet for det.

Sjefingeniør Giskes forklaring

Sjefingeniør og aksjonær i Betongbygg, Bjarne Giske, som var utdannet flyger, og var meget godt orientert om flyplassmulighetene, landslederne, tjenestegjorde fra nyttår 1940 i flyvåpnets overkommando. Han forklarte seg om sin deltakelse i krigen. Da felttoget i Sør-Norge sluttet, ble han tatt til fange, men slapp ut fra fangenskapet som menig uten å avgjæresord fordi han hevdet bare å være ingeniør i offisersuniform. I oktober 1940 fikk han rekommandert brev fra oberst Frisvold om at tyskerne forlangte han skulle strykes av offisersrollene.

En av de første vitnet snakket med i Trondheim etter hjemkomsten, var Waldemar Aune — kanskje den første i landet som drev illegal virksomhet med forbindelse med London. Vitnet ble med i arbeidet som pioner. Aunes organisasjon sprakk ganske tidlig, men Aune ropet ikke Giske.

I 1941 kom kaptein Finn Berg med oppdrag om å danne en gruppe som måtte arbeide innen entreprenørfirmaene. Oppgaven var å samle pionermateriell uttars sabotasje på bestemt ordre og drive forsiktig etterretningstjeneste. Giske hadde lært av Aunes vansker, og gjorde alt for at organisasjonen ikke skulle sprekke. Sprengstoff ble lagret på arbeidsplassene. Ingeniørene Schroder, Pedersen og Renning var med, og Renning fikk i oppdrag å ta ut 12 pålitelige menn på Lade. Firmaets sjefer kjente til det, men hadde ingen greie på detaljene. Meget materiell ble lagret i Solbu og på Røhuset ved Alvdalssass bru på Nordmore. De to rydningsgruppene som byingeniøren hadde organisert til arbeidet etter flyanrop, ble betegnet RX I og II. RX II ble organisert inn i Giskes gruppe.

Da Giske kom tilbake til Lade i 1940, fikk han høre om flyhavnarbeidene på Jonsvatnet. På denne tid regnet han seg som sakkyndig på dette området, og visste at havna ikke kunne få noen praktisk betydning. Derfor gikk han inn for å gjøre arbeidet så stort og omstendelig at det ikke ble ferdig før isen la seg slik at tyskerne ikke oppdaget prosjektets svakheter første året. Da isen kom, ga forresten tyskerne opp prosjektet og gjorde flyhavnas bygging om til rekonvallesent-helm for flygere. Han sendte da straks de tre dykkerne til Solbu for tilringsarbeider på et anlegg der. Vitnet ville ikke til Centralbygg, hvor han risikerte å miste oversikten. Derfor fikk han Betongbygg til å ta dette oppdraget.

En rampe som aldri ble brukbar

Neste tyskarbeidet var en flyrampe i Hommelvik. Bauraten der forlangte dykker fra Solbu, men wehrwirtschaft-offiser i Trondheim nektet overforingen fra kraftforsyningsarbeidet. Etter rasen i Hommelvik ble det hentet en dykker fra Solbu til å foreta undersøkelser for Hommelvik verft og støberi. Da ble bauraten rasende, men en fikk dykkeren avsted til Solbu igjen. Ved avretting fikk en tak i to dykkere, men de forsvant. En mann ble frigitt fra Nyhavna for å gjøre dykkerarbeid, men ramte hjem. Til slutt meldte det seg en dykker til tyskerne. Han skulle legge plankedecke på nedranmede peler under vann. Pelene skulle slås fem meter ned i grunnen, men ble knyttet av med vitnets tilfælde. Resultatet ble at oppdriften ble for stor, og pelene holdt på å flyte opp. Dekket ble bulst. Dykkeren ble meget redd, gjorde seg fort ferdig og reiste hurtigst mulig til Nordland. Rampen ble aldri brukbar.

En vellykket sabotasje

Firmaet tok til med å bygge en slup for Hommelvik verft og støberi. Vitnet skjønte av tyskerne at krigsmarinens bare ventet på at støperiets slup skulle bli ferdig for å rekvirere den. I denne tiden fikk org. Speer en ny mann der inne. Han skjønte ikke meget av tekniske ting, og Giske fikk ham overtalt til å bygge en tørrdøkk i støbet. Denne ble gjort så stor at en kunne plassere middels hurtigruteskip der. De største elvprammene til Speer var bare sjetteparten så store. Ved en rekke forhalinger, greidde en å arbeide med dokken helt til krigens

slutt. I april 1945 ble vitnet meldt for sabotasje. Til slutt fikk han alvorlig varsel om å møte til forhör 10. mai. Hvis ikke ville politiet hente ham.

— Det var meget vellykket, herr lagmann, sier vitnet, men et forferdelig mareritt.

Skutt to dager etter reorganiseringen

Giske forklarer å ha avvist en rekke militære arbeider for tyskerne. Høle krigen ble han med uregelmessige mellomrom avhørt av S.D. om sine personlige forhold og om han kjente Waldemar Aune og kaptein Finn Berg. Det lot til å ha gått hardt inn på vitnet at Aune var død etter fangenskapet i Tyskland som N.N.-fenee og at Berg ble skutt — muligens på grunn av arbeidet i samme organisasjon. I 1942 var det meningen at Berg skulle trekke seg ut. Nåværende generalinspektør i ingeniøravdelingen, oberst Osteraas, var da her i byen og ordret med nye kontaktmann, ingeniør Helan. To dager senere ble Berg henrettet under umtakstilstanden.

Vitnet forklarte seg også om korbbyggeren på Austrått.

Underdirektør Fredrik Grønne tvedt i Cementstøperiet kom til firmaet i 1941, men ble ropan som forsteingeniør etter de første Arene. Prgset om Thamschaubanen tok til med at fire tyske offiserer oppsøkte direktør Christensen på hans kontor, men fikk avslag. De kom igjen, men det ble skyldt på oljeanleggene i Faagerutka. Til slutt ble det møter i Stiergården, og da Centralbygg overtok arbeidet etter stort press, ble det bare 80 meter tunnel som skulle utføres. Resten var i mellomtiden overtatt av andre firmaer.